

Joanna Idczak¹

Pod merytoryczną opieką płk. dr. hab. Marka Bodzianego, prof. AWL

WSPÓŁCZESNE PROBLEMY KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W POLSCE

Streszczenie: *Artykuł porusza kwestię współczesnych problemów Kościoła katolickiego w Polsce. Definiuje pojęcie współczesności, a także ukazuje ujęcie historyczne Kościoła katolickiego na ziemiach polskich. Przede wszystkim uwagę poświęca on na wskazanie problemów, z jakimi Kościół musi się mierzyć we współczesnych czasach oraz patologii występujących w jego strukturach.*

Słowa kluczowe: *Kościół, Kościół katolicki, współczesność, problemy*

WSTĘP

Każda religia na świecie ma wpisane w swoją działalność liczne problemy, które niejednokrotnie mocno wpływają na jej działalność w społeczeństwie. Podobnie wygląda również sytuacja w przypadku katolicyzmu, a dokładniej Kościoła katolickiego w Polsce. W poniższym artykule zwrócono uwagę na współczesne problemy, z jakimi mierzy się ta instytucja na ziemiach polskich.

W pierwszej części dokonano zdefiniowania pojęcia „nowoczesność” oraz przedstawiono krótką historię katolicyzmu w Polsce. Wykorzystano do tego m. in. artykuły A. Wóycickiej „Uwarunkowania działalności Kościoła katolickiego w zaborze austriackim”, a także monografię pod redakcją T. Pieczko i P. Snoeijera „Reformacja w Polsce. Krótkie wprowadzenie”.

W kolejnej części zwrócono uwagę na kilka problemów, z którym mierzy się obecnie Kościół katolicki w Polsce. Przybliżono między innymi sprawę dotyczącą spadku liczby wiernych w Kościele oraz obecność homoseksualizmu w środowisku kościelnym. Do tej części wykorzystano między innymi raporty z badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej, monografię A. Kobylińskiego „Homoseksualizm i kapłaństwo w Kościele katolickim na przestrzeni wieków” oraz Kodeks Prawa Kanonicznego.

1. KOŚCIÓŁ KATOLICKI W POLSCE

1.1. Nowoczesność – zdefiniowanie pojęcia

Znaczenie słowa „nowoczesność” może być różna w zależności od sposobu, w jaki chcemy spojrzeć. Istnieje bowiem wiele jego definicji. Jedną z nich zawartą w Słowniku Języka Polskiego mówi o tym, że nowoczesność to „wyodrębniony

¹ Joanna Idczak – absolwentka studiów I stopnia na kierunku Ekonomia na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu. Studentka studiów II stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie Akademii Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki.

okres w dziejach, obejmujący nowe czasy”². Termin ten można również określić jako „kategoria odnosząca się do instytucji i wzorów zachowań, których początki sięgają końca europejskiego feudalizmu, chociaż znaczący wzrost ich realnego wpływu na losy świata zaznaczył się z całą intensywnością dopiero w wieku dwudziestym”³. Warto w tym miejscu wspomnieć o tzw. „płynnej nowoczesności”, którą Z. Bauman określa jako „cywilizację nadmiaru, zbędności, odpadów i ich sprzątania”⁴. Płynność wspomnianej nowoczesności rozumieć należy jako fakt, że w wyniku licznych procesów globalizacyjnych doszło z czasem do zatarcia się ściśle określonych granic na szczeblu społecznym, ponieważ w opinii Baumana „płynność charakteryzuje się swobodnym krążeniem i dryfowaniem informacji, ludzi, dóbr, kapitału czy obiektów w środowisku globalnej przestrzeni społecznej”⁵. Ponadto płynna nowoczesność łączy się również z nastawieniem na zysk i dobrobyt. Dlatego też dochodzi do wspomnianych już wcześniej odpadów, bowiem nowoczesność ta i procesy globalizacji nakłaniają do nabywania i konsumowania na coraz większą skalę. Dochodzi z czasem do „porzucania odpadów na rynek” w wyniku kreowania się coraz to nowszych potrzeb. Ponadto nowoczesność „wpłynęła na tradycyjne wzory rodziny, sposoby wychowania i style życia, poziom zaufania do instytucji i autorytetów, zwłaszcza religijnych, poziom identyfikacji z narodem, dumy i tożsamości narodowej, a z drugiej ukształtowała wartości świeckoracjonalne skupione wokół indywidualizmu i sukcesu zawodowego, niezależność, partycypację w życiu politycznym oraz racjonalno-prawne legitymizowanie instytucji”⁶.

Z terminem nowoczesności można powiązać również osobowość nowoczesną, która według Alexa Inkelesa dotyczy „otwartości na innowację i zmiany, świadomości wielości opinii i poglądów oraz gotowości do wypowiedzania i uzasadniania własnych, perspektywnej orientacji wobec czasu zorientowanej na przyszłość, poczucia mocy podmiotowej, antycypowania przyszłych wydarzeń i planowania przyszłych działań, zaufania do porządku społecznego, poczucia „sprawiedliwości rozdzielczej”, czyli uznania nierównego rozdziału dóbr, przywiązywania wagi do edukacji i samodoskonalenia oraz szacunku dla godności innych”⁷.

Kościół katolicki wykazuje więc niechęć wobec nowoczesności, ponieważ nakłania ona do rozwoju i samodoskonalenia ludzi oraz otwartości umysłu, a także krytycznego i samodzielnego myślenia.

1.2. Ujęcie historyczne Kościoła katolickiego w Polsce

Katolicyzm jest jednym z odłamów chrześcijaństwa, które należy do religii monoteistycznych. Jego [chrześcijaństwa] początki sięgają I w. i terenów Bliskiego

² *Nowoczesność*, https://wsjp.pl/index.php?id_hasla=12423&id_znaczenia=4622708&l=16&ind=0 [dostęp: 05.06.2020].

³ A. Giddens, *Nowoczesność i tożsamość*, Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa 2001, s. 16.

⁴ M. Urbaniak, *Gorzki posmak płynnej nowoczesności. Wybrane zagadnienia z filozofii społecznej Zygmunta Baumana*, [w:] „Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula”, nr. 4/2014, s. 7.

⁵ Ibidem.

⁶ M. Bodziany, *Wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa kulturowego Polski*, Wydawnictwo AWL, Wrocław 2019, s. 274.

⁷ M. Marszałek, *Dzieci ulicy a obraz dzieciństwa XXI wieku*, [w:] M. Michel (red.) *Streetworking aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011, s. 47.

Wschodu. Doktryna chrześcijaństwa mówi o tym, że Jezus będący jednocześnie Bogiem w trzech osobach umarł męczeńską śmiercią na krzyżu za grzechy wszystkich ludzi i zmartwychwstał po trzech dniach aby dać tym samym ludziom zbawienie. Chrześcijanie wierzą w wykreowaną ideologię Jezusa jako wędrowca, który swoje nauki przekazywał początkowo ustnie ówczesnym ludom. Chrześcijanie wierzą, że z czasem jego słowa spisano w Nowym Testamencie. Obecnie istniejące odłamy chrześcijaństwa, w tym również katolicyzm są wynikiem licznych przemian, jakie na przestrzeni lat zachodziły w chrześcijaństwie. Największe znaczenie przypisuje się jednak Wielkiej Schizmie Wschodniej, która miała miejsce w 1054 r. W jej wyniku Kościół został podzielony na wschodni i zachodni. Przy czym Kościół zachodni, z racji tego, że uznaje zwierzchnictwo papieża, a jego centrum znajduje się w Rzymie jest on również nazywany Kościołem Rzymskokatolickim. Natomiast Kościół wschodni nazwany został również prawosławnym, a jego centrum znajdowało się w Konstantynopolu. Należy wspomnieć również, że do dzisiejszego dnia nie uznaje on zwierzchnictwa papieża. Jedną z różnic między katolicyzmem, a pozostałymi odłami chrześcijaństwa jest to, że kościół uznaje obecność świętych w kościele.

Na ziemiach polskich chrześcijaństwo pojawiło się wraz z chrystianizacją Polski zapoczątkowaną chrztem Polski w 966 r.. Jednak „całkowite” przejście Polan na religię chrześcijańską było długim i trudnym procesem. Bowiem było to plemię wyznające politeizm. Oczywiście jest zatem, że na przestrzeni lat dało się odnotować próby „przemycania” rytuałów pogańskich do nowej religii monoteistycznej. Zgodnie z przekazami historycznymi, o których pisała między innymi Maria Janion jeszcze w okresie romantyzmu ludność słowiańska, pomimo „przejścia” na wiarę chrześcijańską wplatała między innymi w utwory literackie liczne wątki pogańskie, w tym wampiry, bestie i magię, o czym świadczy tenże fragment: „Na podstawie przekazów historycznych wiadomo, że Erzsébet Bathory posądzano o magiczne praktyki odnawiania się przez krew”⁸. Ponadto „[...] pierwiastek pogański przeważał w Polsce niezawodnie – lud bowiem, który najpóźniej ze wszystkich plemion słowiańskich chrzest przyjął, musiał namiętnie być przywiązany do wiary przodków – musiał kochać starych Bogów swoich – musiał tęsknić za nimi; – toteż po półwiecznej tęsknocie wrócił na ich łono”⁹.

Jednak katolicyzm, jaki znamy obecnie jest wynikiem przemian, jakie zachodziły w wyniku licznych czynników społecznych, politycznych i gospodarczych oraz wielu innych.

Jednym z okresów, który ukształtował Kościół katolicki w Polsce był okres reformacji i kontrreformacji, bowiem to między innymi ówczesna postawa duchowieństwa przyczyniła się do tego, że instytucja Kościoła cieszyła się w tamtych latach złą sławą i doszło do wyodrębnienia się nurtów reformacyjnych. W ówczesnym czasie bowiem duchowieństwo wykazywało bardzo wyraźne, wręcz rażące postawy materializmu i chciwości. Miało to miejsce do takiego stopnia, że na wiernych zaczęli oni nakładać bardzo wysokie podatki, a w ich prawie do skorzystania z sakramentu pokuty widzieli przede wszystkim możliwość czerpania zysku. Po-

⁸ M. Janion, *Niesamowita słowiańszczyzna fantazmaty literatury*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006, s. 86.

⁹ Ibidem.

nadto „Kościół był [wtedy] największym posiadaczem ziem, posiadając ich ogromne ilości, a także ponad 1500 wsi i 46 miast”¹⁰. Między innymi te elementy spowodowały, że w Polsce doszło do rozłamów na szczeblu religijnym. W wyniku kształcenia przez jezuitów polskiej elity doszło również do wykreowania nowych ideologii, w tym ideologii sarmatyzmu.

Kolejnym okresem, w którym Kościół katolicki w Polsce mierzył się z trudnościami w swoim funkcjonowaniu były zabory w latach 1772-1795. Wówczas instytucja Kościoła odegrała duże znaczenie w kształtowaniu się tożsamości narodowej Polaków i pomimo podziału kraju między trzech zaborców starała się ona zachować wiarę w zniewolonym narodzie. W zaborze rosyjskim Kościół katolicki poddawany był licznym represjom między innymi dlatego, że „Kościół katolicki uważany był przez państwo carskie za niebezpieczny potencjał narodowy, dobrze zorganizowany przy parafiach, klasztorach, czy domach zakonnych”¹¹. Władze rosyjskie chcąc spowodować całkowity zanik religii w społeczeństwie polskim stosował liczne utrudnienia dla funkcjonowania Kościoła, między innymi: trudności w zakładaniu szkół katolickich oraz otwierania nowych instytucji zakonnych. To spowodowało, że forma działalności Kościoła katolickiego przybrała formę charytatywną i zmuszona była „zejść do podziemia”.

„Jednym z niedogodności, jakie kościół katolicki odczuł będąc pod zaborem pruskim była sekularyzacja majątków kościelnych i zakonnych. pensje wyznaczone przez rząd biskupom i kanonikom oraz dotacje dla instytucji kościelnych, znacznie wprawdzie mniejsze niż dawne dochody, zaspokajały mimo to najpilniejsze potrzeby Kościoła”¹². Pomimo takich działań ze strony władz pruskim należy zaznaczyć, że nie chciała ona doprowadzić do całkowitego zaniku katolicyzmu wśród Polaków. Dzięki temu oprócz licznych represji Kościół katolicki mógł liczyć również na swoje przywileje, między innymi zachowanie i możliwość nauki języka polskiego oraz uczestniczenie w procesie rozwoju intelektualnego Polaków. Zatem można powiedzieć, że w porównaniu z pozostałymi zaborami sytuacja Kościoła w zaborze pruskim sprawiała mniejsze trudności w prawidłowym funkcjonowaniu tej instytucji.

Podobnie wyglądała sytuacja w zaborze austriackim, gdzie „władze zaboru austriackiego podobnie jak w zaborze rosyjskim i pruskim pragnęły stworzyć Kościół pod zarządem cesarskim – w jak największym stopniu odcięty od Stolicy Apostolskiej”¹³. Sytuacja społeczeństwa polskiego i samego Kościoła była w tym zaborze dodatkowo utrudniona tym, że odnotowywano tam duże braki w liczbie duchowieństwa mogącego pełnić swoją posługę. Ponadto poziom gospodarczy, w tym sektor uprawy rolnictwa mocno różnił się od rolnictwa z zachodu. „Odebrano

¹⁰ P. Snoeijer, *Początki reformacji*, [w:] T. Pieczko, P. Snoeijer (red.) *Reformacja w Polsce. Krótkie wprowadzenie*, Biuletyn „Augustinus”, Zgorzelec, s. 4.

¹¹ J. Mikrut, *Życie religijne katolików polskich w diasporze imperium rosyjskiego: Bolesława Lament i jej świadectwo życia dla jedności Kościoła*, [w:] „Studia Teologiczne Białystok-Drohiczyń-Łomża, Kuria Metropolitalna Białostocka”, nr 1/2017, s. 283-284.

¹² D. Śmierchalski-Wachocz, *Udział Kościoła katolickiego w powstaniu wielkopolskim i w utrzymaniu polskości w okresie zaborów 1794-1918*, [w:] „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” nr 17, 2010, s. 140.

¹³ A. Wóycicka, *Uwarunkowania działalności Kościoła katolickiego w zaborze austriackim*, [w:] „Bieleńskie Studia Teologiczne”, nr 1/2015, s. 22.

również majątek kościelny tworząc w zamian fundusz religijny, z którego wypłacono duchownym uposażenie”¹⁴. Wszystkie te wymienione przedsięwzięcia miały doprowadzić do całkowitego uzależnienia Kościoła katolickiego od władz austriackich. Kościół katolicki odegrał istotną rolę w czasach walki o niepodległą Polskę. Warto wspomnieć, że doszło również w tym okresie do uchwalenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1921 r., która umożliwiła Kościołowi uzyskanie licznych przywilejów i umocniła jego znaczenie w państwie. „Kościół katolicki w Polsce międzywojennej był [więc] na ogół wolny od ograniczeń i kontroli państwa, miał wysoką pozycję w społeczeństwie, stale też wzrastała w duszpasterstwie liczba duchowieństwa zarówno diecezjalnego, jak i zakonnego, reprezentującego wyższy poziom intelektualny, głębsze nastawienie ideowe i lepsze przygotowanie do duszpasterstwa, katolicyzm zaś był powiązany z tradycją narodową Polaków”¹⁵. W okresie tym również lekcje religii wróciły do szkół, co ponownie pozwoliło na pełnienie przez Kościół funkcji edukacyjnej. Pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Stolicą Apostolską doszło również do podpisania konkordatu, dzięki czemu zasady funkcjonowania Kościoła i jego znaczenie zostały ściśle określone.

Instytucja Kościoła spełniła dużą rolę w społeczeństwie również w okresie komunizmu. Swoją działalność pełniła ona w głównej mierze w formie charytatywnej, a było to możliwe dzięki utrzymywaniu poprawnych relacji z władzami. Z czasem jednak zaczęło dochodzić do licznych represji wobec Kościoła. „Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w ówczesnym czasie kościół katolicki został zaatakowany nie tylko jako instytucja religijna, ale również jako ostatnia przeszkoda w realizacji modelu totalitarnego zaprogramowanego przez władze komunistyczne, które zapewniłyby mu pełną kontrolę nad społeczeństwem”¹⁶. Bowiem dla władz komunistycznych instytucja Kościoła postrzegana była w kategorii formacji, która swoimi działaniami zmusza do praktyk religijnych, nawiązując jednocześnie wiernych do dokonywania opłat za posługę sakramentalną. Znaczenie religii umocniło się w większym stopniu wśród Polaków z chwilą wyboru Karola Wojtyły na papieża. Z czasem bowiem doszło do ocieplenia stosunków ze Stolicą Apostolską, Kościół katolicki w Polsce zyskał nowe możliwości rozwoju.

2. WSPÓŁCZESNE PROBLEMY KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W POLSCE

2.1. Zmiana systemu wartości w polskim społeczeństwie

Jednym z problemów współczesnego Kościoła w Polsce jest zmiana systemu wyznawanych wartości, jaką odnotowuje się wśród Polaków. Jednym z przykładów zmiany sposobu życia, a tym samym wyznawanych wartości jest sposób spędzania wolnego czasu przez Polaków. Coraz częściej bowiem decydują się oni na wybieranie sposobów konkurencyjnych dla religii. Obecnie istotnym elementem

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ H. Olszar, *Kościół w Polsce w okresie międzywojennym (1918 - 1939)*, [w:] „Symposium”, nr 1/2004, s. 35.

¹⁶ M. Bodziany, T. Landmann, *Catholic Church Towards Sovietization of Culture And Polish Society in Communications of the Polish Embassy at the Vatican in the years 1956-1968*, [w:] „Historical Sociology. A Journal of Historical Social Science”, nr 2/2020 (manuskrypt – w druku).

życia wielu Polaków stają się zakupy w galeriach handlowych, również w niedzielę. Ponadto coraz częściej możliwość zrobienia zakupów w sklepach wielkopowierzchniowych jest alternatywą na spędzenie wolnego czasu lub pójścia do kościoła. Nie pozostaje więc bez znaczenia fakt, że galerie handlowe nazywane są również świątyniami konsumpcji. Bowiem dokonywanie w nich zakupów jest całym procesem, który w głównej mierze, przy wykorzystaniu odpowiednich narzędzi przez sprzedawców ma wpłynąć na nasze postrzeganie czasu i nasze potrzeby – gdyż często kupujemy coś, co w rzeczywistości nie jest nam potrzebne. A robienie zakupów staje się coraz częściej celebracją niezmiernie ważnego przedsięwzięcia, prawie tak ważnego jak co dla niektórych uczestniczenie we mszy lub nabożeństwie i przystąpienie do sakramentu Komunii. Dzieje się tak jednak na skutek procesów sekularyzacji, których celem jest ograniczenie znaczenia religii w życiu społecznym lub nawet całkowite jej zepchnięcie na margines ludzkich wartości. Z badań przeprowadzonych przez Pew Research Center na temat religijności ludzi przed 40. rokiem życia i po 40. roku życia wynika, że „ze wszystkich przebadanych państw, największy spadek religijności – z generacji na generację – nastąpił w Polsce”¹⁷. Należy zaznaczyć, że badania realizowane były aż w 108 krajach na całym świecie. Zatem nasza pozycja lidera w tym rankingu nie może być odbierana w kategoriach pochlebstwa.

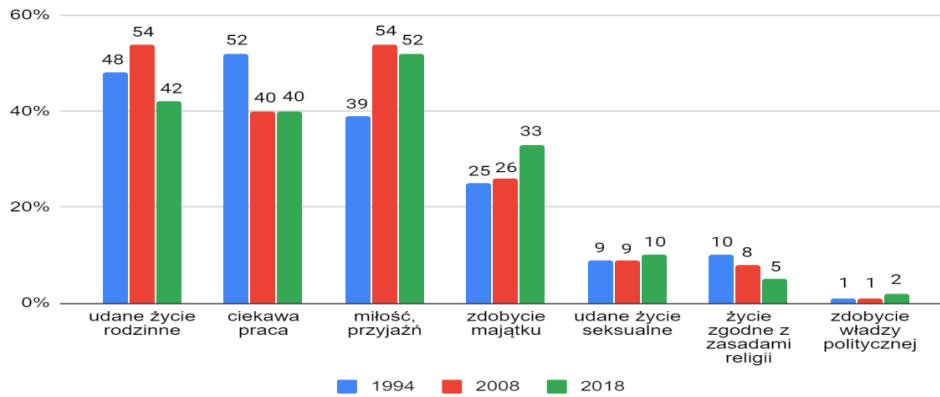
Innym problemem współczesnego Kościoła katolickiego w Polsce jest to, że znaczenie konsumpcjonizmu jest duże w społeczeństwie, przez co same sakramenty udzielane przez Kościół stały się swego rodzaju „dodatkiem” do życia codziennego i nie stanowią żadnej wyższej wartości dla współczesnych Polaków. Instytucja Kościoła w wyniku wielu problemów przestała cieszyć się takim zaufaniem, jak miało to miejsce po zmianie ustroju w 1989 r.. To spowodowało, że Kościół katolicki został zepchnięty na margines wyznawanych wartości i sprowadzony jedynie do roli „sklepu”, w którym można zamówić i kupić wybrane sakramenty w zależności od obecnych potrzeb. Tym samym pojmowanie sfery *sacrum* tak, jak to miało miejsce w latach uprzednich zostało zmienione lub nawet całkowicie wyeliminowane z życia niektórych Polaków. Należałoby się jednak przyjrzeć dokładniej samej postawie Kościoła w tym względzie. Czy nie jest tak, że środowisko duchownych poniekąd samo nauczyło wiernych takiego właśnie podejścia do pojmowania istoty sakramentów? Bowiem nie realizując na pewnym etapie i poziomie edukacji wiernych w tym zakresie, nie można się dziwić, że społeczeństwo wraz z upływem lat zatracą znaczenie i sens tychże sakramentów. Ponadto niejednokrotnie można spotkać się z sytuacją „targowania się” księży o należną opłatę za ich udzielenie. Zatem widać, że udzielanie sakramentów częściej zaczyna przypominać transakcję kupna – sprzedaży, aniżeli możliwość dbania o własną sferę duchową. Może więc ciągłe zaniżanie wartości duchowej sakramentów jest wynikiem tego, że to właśnie duchowni swoim działaniem wydają nieformalną zgodę na rozumienie tych łask w kategorii jednorazowej usługi.

Kolejnym istotnym elementem jest to, że wraz ze wzrostem konsumpcjonizmu w społeczeństwie polskim zmienił się system wyznawanych wartości nie tyl-

¹⁷ *Polska globalnym liderem... w spadku religijności*; <https://oko.press/polska-globalnym-liderem-w-spadku-religijnosci/> [dostęp: 10.06.2020].

ko na płaszczyźnie religijnej ale również w kwestii życia rodzinnego oraz stabilizacji finansowej.

Rysunek 1. obrazuje, w jaki sposób kształtował się system wartości wśród polskiej młodzieży na przestrzeni lat.

Rysunek 1. Zmiana potrzeb wśród młodzieży na przestrzeni lat

Źródło: opracowane na podstawie: M. Grabowska, M. Gwiazda (red.) *Raport Młodzież 2018*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Krajowe Biuro ds. Narkomanii, Warszawa 2019, s. 74.

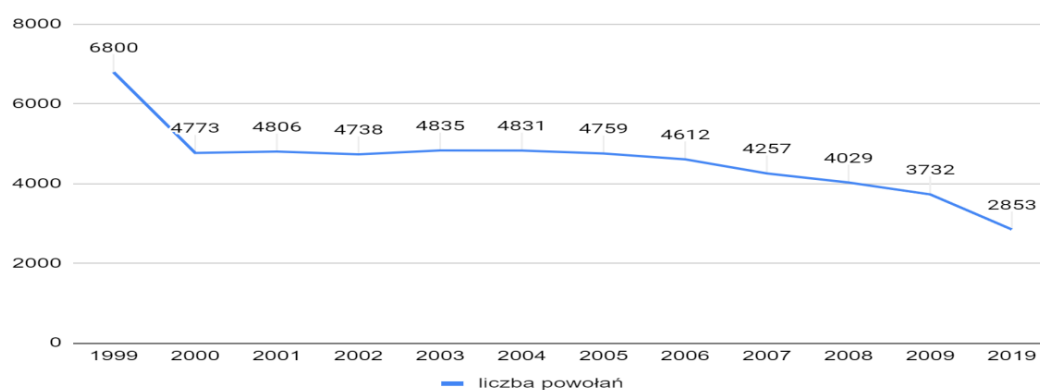
Wynika z niego, że obecnie największe znaczenie przypisuje się miłości i przyjaźni (52%), co ważne poparcie dla tej wartości wzrosło w porównaniu z rokiem 1994, ponieważ wcześniej wynosiło ono tylko 39%. Spadło natomiast wśród młodzieży znaczenie znalezienia ciekawej pracy z 52% do 40%. Można przypuszczać, że jest to spowodowane dość niestabilnym dzisiejszym rynkiem pracy, przez co młodzi ludzie coraz częściej cieszą się ze znalezienia jakiegokolwiek pracy, a nie jedynie takiej, która byłaby dla nich ciekawa. Zjawisko to można odbierać również w inny sposób, że możliwości, jakie wynikają z procesów globalizacji, otwarte granice i swoboda w przepływie ludzi pozwala młodym ludziom często zmieniać pracę i przebranżawiać się w zależności od potrzeb rynku pracy. W zaistniałej sytuacji nie muszą oni więc przywiązywać tak mocnej wagi do stabilnej ciekawej dla nich pracy, ponieważ w dzisiejszej dobie mogą oni być elastyczni i zdobywać kwalifikacje zgodnie z zapotrzebowaniem.

2.2. Homoseksualizm w Kościele katolickim w Polsce

Kolejnym istotnym problemem w Kościele katolickim jest problem, który jest często pomijany, jednak nie można powiedzieć, że nie występuje on w ogóle w społeczności Kościoła. Jest to mianowicie problem homoseksualizmu. Jak wynika z dokumentów opracowanych w stosunku do nowych powołań i funkcjonowania Kościoła „święcenia diakonatu lub prezbiteratu osób homoseksualnych lub ze skłonnością homoseksualną są absolutnie niegodne polecenia i nieroztropne oraz, z duszpasterskiego punktu widzenia, bardzo ryzykowne. Dlatego osoba homoseksualna lub ze skłonnością homoseksualną nie jest godna tego, aby przyjąć sakra-

ment święceń kapłańskich”¹⁸. Zapis ten zawarty jest w „Instrukcji dotycząca kryteriów rozeznawania powołania w stosunku do osób z tendencjami homoseksualnymi w kontekście przyjmowania ich do seminariów i dopuszczania do święceń”¹⁹. Można by było przypuszczać więc, że obecność osoby o orientacji homoseksualnej w strukturach Kościoła katolickiego jest niemożliwa. Jednak ten sam dokument określa również, że w przypadku osoby o skłonnościach homoseksualnych ma ona okres do trzech lat przed diakonatem aby odstąpić od swoich „upodobań” seksualnych. Tym samym instytucja Kościoła wykazuje swój brak konsekwencji wobec takich osób i warunków ich wstąpienia w struktury Kościoła jako osoba duchowna. Nie trudno jest się zatem domyślić, że środowisko homoseksualne w tej instytucji występuje już na poziomie seminariów. Przypuszczać można, że taki stan rzeczy przyczynia się w sposób pośredni do spadku liczby powołań w Polsce.

Rysunek 2. Pokazuje, w jaki sposób kształtuje się proces powołań na przestrzeni lat 1999-2019.

Rysunek 2. Liczba powołań w latach 1999-2019

Źródło: opracowano na podstawie:

http://iskk.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=117:powoania&catid=38:kosciol-w-polsce&Itemid=67 [dostęp: 05.06.2020]

Można zauważyć, że we wszystkich tych latach odnotowano tendencję spadkową (oprócz lat 2001, 2003-2004 – w tych latach bowiem występował minimalny wzrost liczby powołań). Warto zaznaczyć, że w roku 2019 liczba tych powołań (2853) spadła w porównaniu do roku 1999 (6 800) prawie 2,5-krotnie. Można więc przypuszczać, że z biegiem lat świadomość występowania tego problemu w Kościele stała się większa, dlatego liczba powołań wciąż spada. Obecność homoseksualizmu w środowisku kościelnym może być związana również z wciąż obecnym w Kościele katolickim celibatem. Bowiem stan ten patrząc pod kątem biologicznym jest niezdrowy dla organizmu człowieka i w dłuższym okresie czasu może prowadzić do licznych zaburzeń zarówno na tle zaburzeń psychicznych, jak i emocjonalnych oraz może prowadzić do rozwoju różnych schorzeń. Przypuszczalnie więc w wyniku praktykowania celibatu może dojść zarówno do zjawisk

¹⁸ A. Kobyliński, *Homoseksualizm i kapłaństwo w Kościele katolickim na przestrzeni wieków*, Wydawnictwo Nowe Spojrzenie, Ustroń 2018, s. 293.

¹⁹ Ibidem.

homoseksualnych wśród osób duchownych, jak i do pedofilii, co przedstawione jest poniżej.

2.3. Pedofilia w Kościele katolickim

Pedofilia jest kolejnym z problemów, z jakimi musi mierzyć się obecnie instytucja Kościoła. Problem ten nie dotyczy jednak jedynie ostatnich kilkunastu lat. O pedofilii w Kościele wspomina się między innymi w czasach, kiedy Karol Wojtyła został papieżem i zarzucano mu, że nie działa on w kierunku zniwelowania tegoż problemu. Zarzuty te wobec niego kierował między innymi kardynał João Bráz de Aviz, który twierdził, że papież pomimo wcześniejszego ujawnienia skłonności homoseksualnych jednego z pedofilii utrzymywał z nim kontakty, a nawet publicznie wygłaszał wobec niego pochwały²⁰. Ponadto do dzisiejszego dnia pojawiają się głosy, że „Jan Paweł II nie zrobił nic, by ukarać hierarchów, którzy na całym świecie ułatwiali sprawcom kolejne zbrodnie”²¹. Wtedy jednak było o tym bardzo głośno, ale należy zaznaczyć, że zjawisko pedofilii w środowisku kościelnym cieszy się na tyle złą sławą, że cały ten proceder nosi powszechną nazwę „mafii lawendowej”, której centrum kreślone jest właśnie w Rzymie – miejscu, gdzie paradoksalnie problem ten powinien praktycznie w ogóle nie występować bowiem struktury kościelne są tam bardzo rozbudowane i cieszą się dużym znaczeniem oraz wpływem. Zjawisko pedofilii jest co prawda normowane prawnie w Kościele między innymi przez Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983r., który określa, że „duchowny, który w inny sposób wykroczył przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeśli jest to połączone z użyciem przymusu lub gróźb, albo publicznie lub z osobą małoletnią poniżej lat szesnastu, powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego”²². Istotną również jest w tej kwestii opinia papieża Benedykta XVI, który w książce „Światłość świata” jasno określił, że „Homoseksualizm nie jest do pogodzenia z powołaniem kapłańskim. [...] Byłoby wielkim niebezpieczeństwem, gdyby celibat stawał się powodem wchodzenia w stan kapłański ludzi, którzy i tak nie chcą się ożenić, gdyż w końcu ich stosunek do mężczyzny i kobiety jest zniekształcony, zakłócony. Dobór kandydatów na księży musi być dlatego bardzo staranny. [...] aby nie doszło do pomyłki i w końcu bezżenność kapłanów nie była utożsamiona z tendencjami do homoseksualizmu”²³. Pomimo jasno sprecyzowanych konsekwencji wobec osób duchownych dopuszczających się aktów pedofilskich liczna grupa w środowisku kościelnym wciąż czuje się bezkarna. Spowodowane jest to tym, że zachowania takie rzadko są zgłaszane przełożonym, lub pomimo zgłoszenia sprawcy ci są chronieni i nie ma konsekwencji w ukaraniu takich osób. Można przypuszczać, że brak przeciwdziałania zjawisku pedofilii, a nawet „zamiatanie tego problemu pod dywan” wynika z tego, że sami przełożeni również mogą dopuszczać się podobnych zachowań, więc „bezpieczniejsze” wydaje się chronienie siebie nawzajem przed od-

²⁰ *Nie chodzi o to, czy papież wiedział*, <http://wiesz.com.pl/2020/01/30/nie-chodzi-o-to-czy-papiez-wiedzial/> [dostęp: 11.06.2020].

²¹ *Ibidem*.

²² Kodeks Prawa Kanonicznego 1983, <https://trybunal.mkw.pl/Kodeks%20Prawa%20Kanonicznego.pdf> [dostęp: 06.06.2020].

²³ A. Kobyliński, *Katolicy a homoseksualizm*, [w:] „SIECI”, 2019, s. 28.

powiedzialnością. Ponadto coraz rzadziej dochodzi do sytuacji, w której ludność świecka, pomimo wiedzy na temat obecności homoseksualizmu w Kościele decyduje się na nagłośnienie problemu. Bowiem „jedna z najważniejszych spornych kwestii dotyczy rozumienia kapłaństwa i tożsamości seksualnej człowieka. [...] Niestety, zdecydowana większość katolików w naszym kraju ciągle zatyka uszy”²⁴.

Można by było przypuszczać, że obecność homoseksualizmu oraz pedofilii w środowisku kościelnym jest wynikiem celibatu, który od wielu lat jest jednym z obowiązkami, jaki duchowni powinni przestrzegać. Jednak są to jedynie przypuszczenia i stwierdzenia tego w żaden sposób nie można traktować jako rodzaj usprawiedliwienia dla tego typu poczynań. Bowiem każdy członek społeczności kościelnej wstępuje do niej po uzyskaniu pełnoletności, a zatem ponosi on pełną odpowiedzialność za swoje wybory i działania. Nie można powiedzieć, że każda osoba duchowna dopuszcza się przestępstw pedofilii, a więc wystąpienie tego zjawiska wynika jedynie z decyzji, jaką podejmuje ona w sposób świadomy i od samego początku nie powinna ona liczyć na jakiegokolwiek tłumaczenie takiego zachowania.

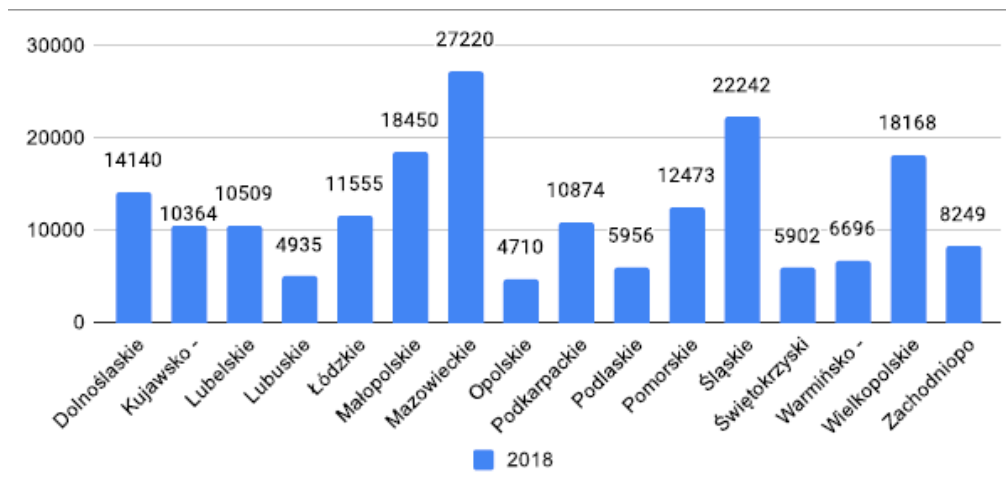
2.4. Spadek intensywności praktyk religijnych

Innym problemem, z jakimi musi się obecnie mierzyć Kościół katolicki na ziemiach polskich jest również wciąż spadająca ilość wiernych. Przyczyny tego zjawiska mogą być spowodowane licznymi czynnikami na wielu płaszczyznach – zarówno ekonomicznymi, gospodarczymi, jak i społecznymi. Ponadto może on być wynikiem występowania w środowisku kościelnym również problemów wymienionych powyżej. Można przypuszczać, że między innymi zmiana sposobu życia spowodowała, że ludzie (zwłaszcza młodzi) rezygnują z praktykowania obrządków religijnych i uczestniczenia w życiu kościelnym w swojej parafii. Z badań przeprowadzonych przez Pew Research Center wynika bowiem, że „religia jest „bardzo ważna” dla 40 proc. starszych i zaledwie dla 16 proc. młodych”²⁵. Ponadto „o ile starsze pokolenie Polaków jest zdecydowanie bardziej religijne od reszty Europy, o tyle [...] religijność Polaków przed czterdziestką można określić jako „na pokaz”²⁶. Procesy globalizacji i wzrost konsumpcjonizmu, w których wspomniano już wyżej mogły spowodować, że wśród polskiego społeczeństwa znaczenie religii uległo zmianie, a modne stało się tzw. „życie na kocią łapę”. Należy zaznaczyć, że Kościół katolicki jest bardzo konserwatywny w swoich przekonaniach i naukach, a to często nie idzie w parze z wciąż zmieniającym się światem i sposobem życia. Prawdopodobnie dlatego też młodzi ludzie, którzy chcieliby żyć zgodnie z coraz „modniejszym” laickim stylem życia nie mogą odnaleźć w Kościele zrozumienia i zgody na taki sposób postępowania. Wygodniej jest im zatem zrezygnować z życia religijnego, aniżeli pozwalać aby instytucja ta angażowała tak bardzo w ich życie prywatne. Rysunek 3 obrazuje, jaka liczba małżeństw została udzielona w państwie polskim w roku 2018 w stosunku do poszczególnych województw.

²⁴ Ibidem.

²⁵ *Polska globalnym liderem (...)*.

²⁶ Ibidem.

Rysunek 3. Liczba udzielonych małżeństw w 2018 roku

Źródło: opracowano na podstawie: *Rocznik Demograficzny 2019*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019, s. 184.

Jak wynika z rysunku największa ilość udzielonych małżeństw odnotowano w województwie Mazowieckim, bo aż 27 220, co stanowi 14% wszystkich udzielonych małżeństw. Podobnie wyglądało to zjawisko również w województwie Śląskich, gdzie udzielono 12% małżeństw (22 242). Najmniejszą wartość w tej kwestii odnotowano natomiast w województwach Opolskim i Lubuskim, jest to kolejno 4710 (2%) oraz 4935 (2,6%). Można by było powiedzieć, że wyników tych nie można uznać za wiarygodne, ponieważ każde z tych województwa zajmuje inną powierzchnię, a także liczba zamieszkujących tam osób jest inna. Jednak jak powszechnie przyjęło się mówić ludność zamieszkująca przy wschodnich granicach Polski są uznawani za bardziej religijnych. Jednak w sytuacji, kiedy dane nie zostały przeliczone aby uśrednić występujące zjawisko to prezentowane jest ono w sposób poprawny na Rysunku 3. Należy wspomnieć, że większa religijność ludzi ze wschodu może być podyktowana tym, że istnieje silna zależność pomiędzy zamożnością regionów lub państw, a ich poziomem religijności. Korelacja ta rozpatrywana powinna być bowiem w kategoriach poziomu bezpieczeństwa egzystencjalnego „ponieważ ten jest wyższy i rośnie w systemach o rozbudowanych zabezpieczeniach politycznych, ekonomicznych i socjalnych, zmniejszają się w nich rola i znaczenie religii; kiedy ludzie mają pewność bezpieczeństwa, tracą potrzebę odwoływania się do jakiejś wyższej siły opiekuńczej”²⁷. Ponadto „im skuteczniejsze państwo, tym słabsza wiara w boga”. Zjawisko to jest zauważalne przede wszystkim w krajach skandynawskich, które odnotowują wysoki procent bezpieczeństwa egzystencjalnego. Warto w tym miejscu wspomnieć, że przyczynami, z powodu których młodzi ludzie coraz częściej nie decydują się na wstąpienie w związek małżeński jest między innymi: życie bez zobowiązań, obawy spowodowane nieudanym związkiem, obawy spowodowane przyszłym kolidowaniem życia rodzinnego z karierą zawodową oraz problemy ze znalezieniem odpowiedniego kandydata na

²⁷ J.A. Majcherek, *Bóg bez znaczenia*, Wydawnictwo CiS, Stare Groszki 2015, s. 136.

męża lub żonę²⁸. Często obawy te są wynikiem tego, że młodzi ludzie coraz rzadziej chcą ponosić odpowiedzialność za swoje działania oraz za drugiego człowieka. Istotną rolę odgrywa tutaj też fakt, że z powodu zmiany sposobu życia okres, w którym młodzież pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z rodzicami wydłużył się, a zatem często pomimo dojrzałego wieku nie są oni gotowi na podejmowanie trudnych decyzji często dotyczących całego przyszłego życia. Warto również wspomnieć, że niejednokrotnie można się spotkać z sytuacją, w której osoby duchowne wypowiadają się negatywnie w stosunku do nowoczesności i wszystkich procesów postępu. Jednym z ich przedstawicieli jest ksiądz Piotr Nataneł, który niejednokrotnie w swoich wypowiedziach neguje kulturę i postęp, jakie przychodzą do nas z zachodu porównując je do szatana, który z postępu i nowoczesności uczynił sobie zdaniem księdza narzędzia do zawładnięcia sferą duchową katolików.

PODSUMOWANIE

Jak więc można przeczytać w powyższym artykule, Kościół katolicki, pomimo tego, że dość mocno neguje procesy globalizacji i samą nowoczesność jest z nią dość mocno powiązany. Bowiem nowoczesność ta w wyniku samego nastania spowodowała liczne zmiany, zarówno w kwestii postrzegania świata przez społeczeństwo, jak również przyczyniła się do tego, że ludność stara się samodzielnie i krytycznie analizować wszystkie procesy, których jest świadkiem – również w przypadku działalności Kościoła katolickiego na ziemiach polskich. Toteż w wyniku tych, jak i innych, niewymienionych tutaj czynników doszło z czasem do wystąpienia w instytucji Kościoła licznych problemów i wyzwań, z którymi musi się ona mierzyć do dnia dzisiejszego.

Niniejszy artykuł w głównej mierze poświęcony jest takim właśnie problemom współczesnego Kościoła katolickiego. Jego celem była bowiem prezentacja tylko niektórych z nich, aby zobrazować sytuację, jaka ma miejsce wewnątrz Kościoła katolickiego. Niejednokrotnie bowiem wiele z tych elementów jest ukrywanych przed ludnością świecką. Praca ta powstała w celu ukazania kilku takich odchyleń od powszechnie uznawanej normy oraz aby pokazać jednocześnie ułomność instytucji, która paradoksalnie powinna być uznawana za wzór do naśladowania w kwestii praworządnego oraz moralnego życia.

Należałoby się jednak zastanowić nad sposobem zniwelowania lub chociaż zmniejszenia skali występowania wspomnianych wyżej problemów. Może ich przyczyna leży we wciąż konserwatywnym sposobie funkcjonowania Kościoła katolickiego. Może instytucja ta chcąc uporać się z problemami powinna uprzednio dokonać zmian wewnątrz swojej struktury oraz w wyznawanych praktykach np. w kwestii celibatu. Takie decyzje musiałyby jednak wypłynąć od samego zwierzchnika Kościoła, a więc od papieża. Kościół katolicki w Polsce stanowi bowiem jeden z elementów całego Kościoła katolickiego – na całym świecie. Zatem

²⁸ *Alternatywne modele życia rodzinnego w ocenie społecznej*; Centrum Badania Opinii Społecznej Warszawa 2019, s. 3.

najwłaściwszym w walce z występującymi problemami wydaje się pozostanie stanowczym w wyciąganiu konsekwencji z zaistniałych nieprawidłowości.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte

1. *Alternatywne modele życia rodzinnego w ocenie społecznej*, Centrum Badania Opinii Społecznej Warszawa 2019.
2. Bodziany M., *Wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa kulturowego Polski*, Wydawnictwo AWL, Wrocław 2019.
3. Bodziany M., Landmann T., *Catholic Church Towards Sovietization of Culture And Polish Society in Communications of the Polish Embassy at the Vatican in the years 1956-1968*, *Historical Sociology. A Journal of Historical Social Science*, Nr 2 (2020).
4. Giddens A., *Nowoczesność i tożsamość*, Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa 2001.
5. Grabowska M., Gwiazda M. (red.) *Raport Młodzież 2018*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Krajowe Biuro ds. Narkomanii, Warszawa 2019.
6. Janion M., *Niesamowita słowiańszczyzna fantazmaty literatury*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006.
7. Kobyliński A., *Katolicy a homoseksualizm*, [w:] „SIECI”, 2019.
8. Kobyliński A., *Homoseksualizm i kapłaństwo w Kościele katolickim na przestrzeni wieków*, Wydawnictwo Nowe Spojrzenie, Ustroń 2018.
9. Majcherek J.A., *Bóg bez znaczenia*, Wydawnictwo CiS, Stare Groszki 2015.
10. Marszałek M., *Dzieci ulicy a obraz dzieciństwa XXI wieku*, [w:] Michel M. (red.) *Streetworking aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011.
11. Mikrut J., *Życie religijne katolików polskich w diasporze imperium rosyjskiego: Bolesława Lament i jej świadectwo życia dla jedności Kościoła*, [w:] „Studia Teologiczne Białystok-Drohiczyn-Łomża, Kuria Metropolitalna Białostocka”, nr 1/2017.
12. Olszar H., *Kościół w Polsce w okresie międzywojennym (1918-1939)*, [w:] „Sympozjum”, nr 1/2004.
13. *Rocznik Demograficzny 2019*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019.
14. Snoeijer P., *Początki reformacji*, [w:] Pieczko T., Snoeijer P. (red.) *Reformacja w Polsce. Krótkie wprowadzenie*, Biuletyn „Augustinus”, Zgorzelec.
15. Śmierchalski-Wachocz D., *Udział Kościoła katolickiego w powstaniu wielkopolskim i w utrzymaniu polskości w okresie zaborów 1794-1918*, [w:] „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny”, 2010, nr 17.
16. Wóycicka A., *Uwarunkowania działalności Kościoła katolickiego w zaborze austriackim*, [w:] „Bielańskie Studia Teologiczne”, Warszawa 2015, nr 1.
17. Urbaniak M., *Gorzki posmak płynnej nowoczesności. Wybrane zagadnienia z filozofii społecznej Zygmunta Baumana*, [w:] „Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula”, Warszawa nr 4/2014.

Źródła internetowe

18. Kodeks Prawa Kanonicznego 1983, <https://trybunal.mkw.pl/Kodeks%20Prawa%20Kanonicznego.pdf>.
19. *Nie chodzi o to, czy papież wiedział*, <http://wiesz.com.pl/2020/01/30/nie-chodzi-o-to-czy-papiez-wiedzial/>.
20. *Nowoczesność*, https://wsjp.pl/index.php?id_hasla=12423&id_znaczenia=4622708&l=16&ind=0.
21. *Polska globalnym liderem... w spadku religijności*; <https://oko.press/polska-globalnym-liderem-w-spadku-religijnosci/>.
22. http://iskk.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=117:powo-ania&catid=38:kosciol-w-polsce&Itemid=67.

CONTEMPORARY PROBLEMS OF THE CATHOLIC CHURCH IN POLAND

Summary: *The article raises the issue of catholic church in Poland. It defines the concept of a contemporaneity and it details problems in catholic church. The article focuses on the main history of the Catholic church in Poland and its problems.*

Keywords: *Church, catholic Church, contemporaneity, problems*